

Šta znači zelena tranzicija za domaću privredu?

Prof. dr Sanja Filipović,
Institut društvenih nauka i Singidunum Univerzitet

Novi Sad, 30. maj 2023. godine

Zelena tranzicija - EU okvir

- ▶ Zeleni dogovor (decembar 2019) - EU do 2050. godine treba da postane klimatski neutralan kontinent, odnosno da se nivo emisije CO₂ do 2030. godine smanji za 55% u odnosu na 1990. godinu.
- ▶ Paket klimatske regulative „Fit for 55%“ (jul 2021) i smernice industrijskog razvoja EU (mart 2023).
- ▶ Akt o industriji s nultom neto stopom emisija - podrška specifičnim sektorima i tehnologijama kako bi se smanjila zavisnost EU od uvoza iz trećih zemalja (npr. preko 90% PV ploča i komponenti se uvozi iz Kine).
- ▶ Akt o kritičnim sirovinama - istaknut je kvantitativni cilj da najmanje 10% godišnje potrošnje sirovina mora biti poreklom iz EU, odnosno 40% se mora preraditi u EU, a 15% mora biti iz reciklaže.

Zelena tranzicija u uslovima krize

- ▶ Energetska kriza - u Srbiji cena goriva i maziva za putnička vozila u 2022. uvećana je za 20,2%, cena el. energije za domaćinstva (potrošnja u rasponu od 2.500 kWh do 5.000 kWh) uvećana je za 4,7%, a za privredu za 27,9%, dok je gas za privredu poskupeo za 23%.
- ▶ Inflacija je u martu 2023. u zemljama Evrozone bila u rasponu od 2,9% (Luksenburg) do 25,6% (Mađarska), u SAD 5%, u Srbiji oko 16%.
- ▶ Restriktivna monetarna politika sa povećanim kamatnim stopama.
- ▶ Usporavanje privredne aktivnosti - Evrozona svega 0,8% (Nemačka i UK u recesiji), SAD 1,6%, za Srbiju 2,3%.
- ▶ Intervencije u domenu fiskalne politike - EU je u poslednjih godinu dana izdvojila 1,3% BDP-a kao pomoć domaćinstvima i privredi.
- ▶ Rast zaduženosti kako države, tako i privrede.

Šta je CBAM?

- ▶ Cross Border Adjustment Mechanism je dodatni prekogranični porez na CO₂ koju je EU uvela za proizvode iz tzv. karbonski intenzivnih sektora - gvožđe, čelik, aluminijum, cement, veštačka đubriva, električna energija i vodonik, a koji se uvoze iz trećih zemalja koje nisu članice EU.
- ▶ EU navodi da je glavni motiv za uvođenje ovog instrumenta da podstakne i druge zemlje da definišu cenu emisije i da se aktivno uključe u klimatsku politiku jer se na globalnom nivou ne mogu smanjiti klimatske promene ukoliko se svi ne uključe.
- ▶ Naravno, taj instrument će pomoći u sprečavanju izmeštanja proizvodnje van EU, ali i preusmeravanja potrošnje u EU na uvozne proizvode koji sadrže ugljenik.

Od kada CBAM počinje da se primenjuje?

- ▶ Primena od 1. oktobra 2023. godine sa prelaznim periodom do kraja 2025.
- ▶ U prelaznom periodu, uvoznici neće biti u obavezi da plaćaju za svoje emisije CO₂, odnosno dobijaće besplatne CBAM sertifikate, ali će morati da prijavljuju svoje emisije nadležnim vlastima EU.
- ▶ Već sada domaće kompanije iz definisanih sektora koje posluju na tržištu EU su u obavezi da vrše monitoring, odnosno da mere i prijavljuju svoje emisije CO₂.
- ▶ Od 2034. godine se postepeno ukidaju besplatni CBAM sertifikati, tako da će svako ko posluje na tržištu EU morati da plati emisije CO₂ koje su ugrađene u robu koja je predmet transakcije.
- ▶ Dakle, kompanije će morati da kupuju CBAM sertifikate, pri čemu je jedan CBAM sertifikat ekvivalentan ceni jedne tone emitovanog CO₂ koja se kotira na berzi emisija.

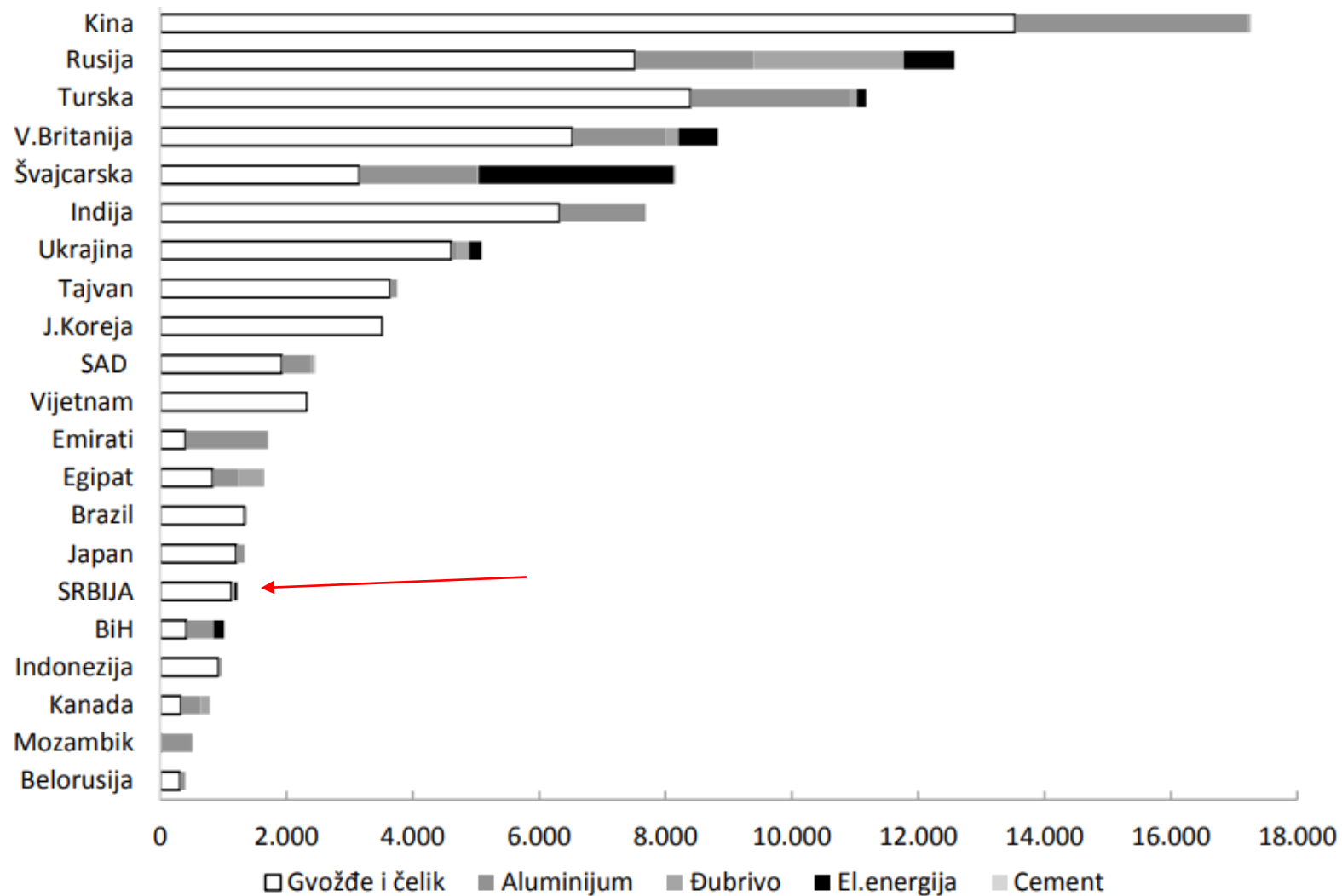
Sistem za trgovinu emisijama EU ETS

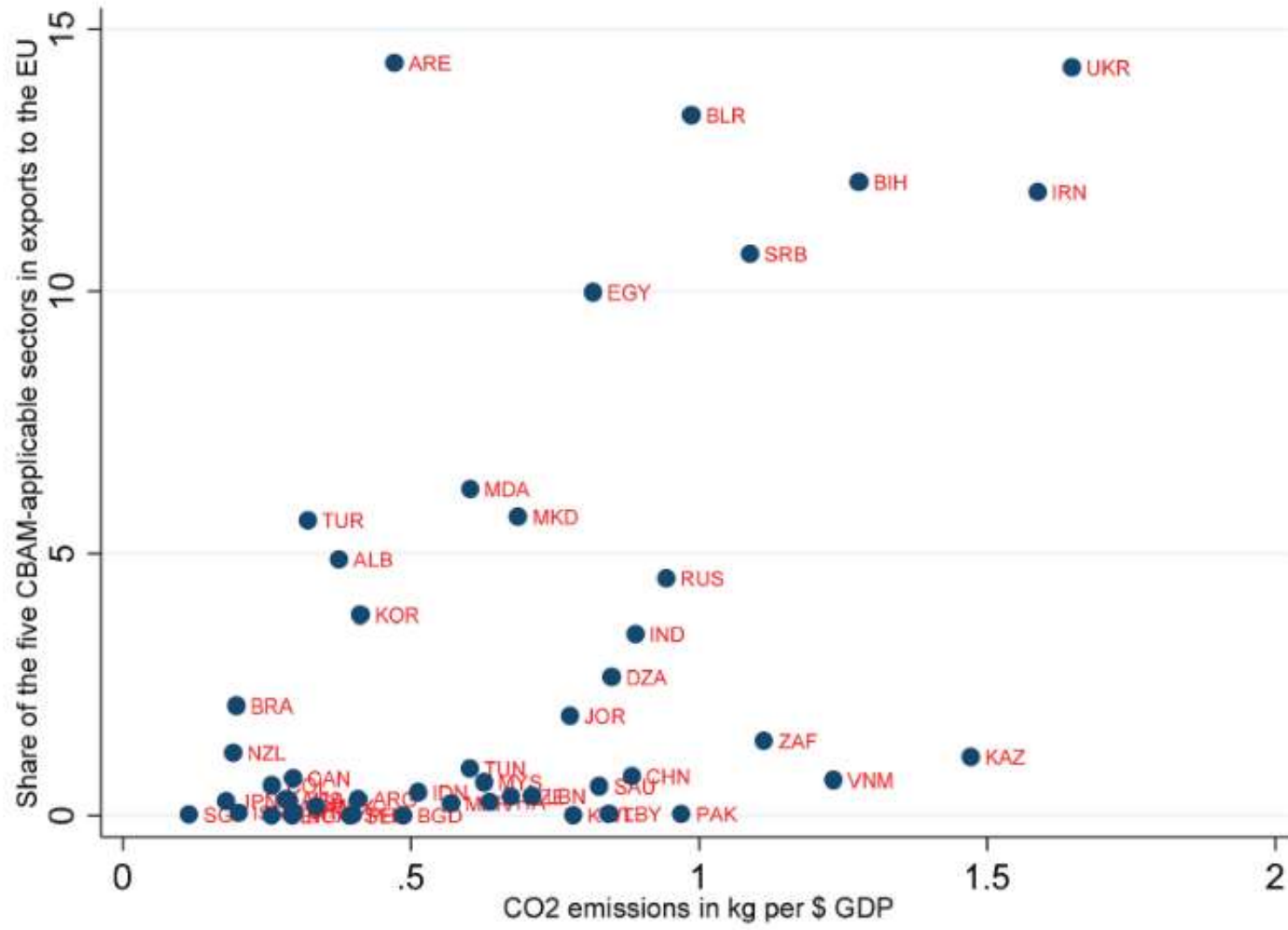
- ▶ Uključuje oko 15.000 industrijskih postrojenja i elektrana, kao i oko 1.500 avio-operatora.
- ▶ Definisane su gornje granice emisije koje postrojenja u definisanim sektorima mogu kumulativno da emituju, a ograničenje je podeljeno na EU emisione dozvole gde jedna emisiona jedinica predstavlja 1 tonu ekvivalentne emisije CO₂.
- ▶ Postrojenja su u obavezi su da u tekućoj godini podnesu (ili predaju) emisione jedinice koje su jednake njihovim emisijama iz prethodne godine.
- ▶ Kompanije mogu da dobiju emisione jedinice preko tri kanala:
 - ▶ Besplatno - određeni broj za: kompanije iz EU koje konkurišu kompanijama koje nisu izložene ograničenjima, kao i za države članice sa ispodprosečnih prihoda iz tzv. Modernizacijskog fonda za kvalitetne projekte;
 - ▶ Kupovinom na aukciji (Evropska energetska berza), gde prihodi idu direktno u zajedničku kasu EU prema unapred određenom ključu raspodele. Novac se reinvestira se u tzv. Inovacioni fond koji je jedan od najvećih svetskih programa finansiranja inovativnih tehnologija sa niskom emisijom CO₂;
 - ▶ Kupovinom na tzv. sekundarnom tržištu - postoji nekoliko platformi za trgovinu na kojima operateri ETS-a (ili drugi, kao što su finansijske institucije) mogu međusobno da trguju emisionim jedinicama.

Rast cena dozvola za emisije CO2



Uvoz EU-27 posmatranih proizvoda, mil EUR





Source: Indra Overland and Rahat Sabyrbekov, "Know Your Opponent: Which Countries Might Fight the European Carbon Border Adjustment Mechanism?," *Energy Policy* 169 (October 2022), 113-175.

Učešće troškova goriva i energije u bruto dodatoj vrednosti srpske privrede

- ▶ Srbija ima nadprosečnim učešćem troškova goriva i energije u dodatoj vrednosti prerađivačke industrije.
- ▶ Najveće opterećenje troškovima energije ima **Proizvodnja osnovnih metala i Proizvodnja proizvod od ostalih nemetalnih metala** koje zajedno čine 7% ukupne dodate vrednosti prerađivačke industrije i 10% realizovanog izvoza prerađivačke industrije.
- ▶ Pored te dve oblasti natprosečni udeo troškova goriva i energije u dodatoj vrednosti imaju:
 - ▶ Proizvodnja drveta i proizvodi od drveta (osim nameštaja),
 - ▶ Proizvodnji hemikalija i hemijskih proizvoda i
 - ▶ Proizvodnji prehrambenih proizvoda.
- ▶ Ovih pet oblasti zajedno stvaraju 30% ukupne dodate vrednosti prerađivačkog sektora i isto toliko izvoznih prihoda prerađivačkog sektora.

Nemački Zakon o nužnoj pažnji u lancu snabdevanja

- ▶ **Primenjuje se od 1. januara 2023. godine, sve domaće kompanije koje su u lancima dobavljača nemačkih kompanija moraju da uspostave menadžment rizika, kojim će se ispuniti niz zahteva na polju zaštite ljudskih prava i ekologije.**
- ▶ Zakon se odnosi na kompanije registrovane u Nemačkoj, na njihove ćerke firme u inostranstvu, kao i na direktne i indirektne dobavljače u njihovim lancima snabdevanja.
- ▶ Zakon se odnosi **samo na lance dobavljača proizvoda i usluga**, ne na plasiranje finalnih proizvoda domaćih kompanija na nemačko tržište.
- ▶ Zakon se odnosi na privredna društva koja imaju sedište ili ogranak u Nemačkoj, i koja tamo zapošljavaju više od 3.000 radnika, a **od 1. januara 2024. se važenje zakona proširuje na sva privredna društva koja u Nemačkoj zapošljavaju više od 1.000 radnika.**
- ▶ Prvi deo 2023.godine će nemačke kompanije iskoristiti da prilagode svoje procedure, a za domaće kompanije se očekuje da će u drugoj polovini ove godine dobiti od svojih nemačkih partnera zahteve koje treba da ispune shodno odredbama ovog akta.
- ▶ Ovaj akt je samo uvod i priprema za EU direktivu koja je već u pripremi koja će imati još više zahteva po pitanju zaštite ljudskih prava i ekologije.

ESG izveštavanje - ISS

- ▶ Kreiranje i objavljivanje izveštaja o uticaju koji kompanija ima na životnu sredinu, društveno okruženje i način na koji upravljaju organizacijom.
- ▶ Obuhvata **kvalitativna i kvantitativna merenja**, kao i **poređenje** osvarenih performansi kompanije sa prethodno definisanim ESG rizicima, prilikama i strategijama.
- ▶ Međunarodni standardi finasijskog izveštavanja (IFRS) uključuju i **International Sustainability Standards** koji se odnose na standarde vezane za održivosti poslovanja.
- ▶ ISS Odbor je sproveo konsultacije za prva dva predložena standarda koji će biti globalna osnova za obelodonjivanja u vezi održivosti poslovanja.
- ▶ Počev od finasijskih izveštaja koji se sastavljaju na dan 31.decembra 2021., obveznici nefinasijskog izveštavanja su dužni da u Godišnji izveštaj o poslovanju uključe i Nefinasijski izveštaj koji obuhvata i informacije o zaštiti životne sredine, socijalna i kadrovska pitanja, poštovanje ljudskih prava, borbu protiv korupcije i pitanja u vezi sa podmićivanjem.
- ▶ Obveznici nefinasijskog izveštavanja su **velika pravna lica koja su društva od javnog interesa i koja na datum bilansa prelaze kriterijum prosečnog broja od 500 zaposlenih tokom poslovne godine.**

Hvala na pažnji

Sanja Filipović

sfilipovic@idn.org.rs